

Litteraturhuset i Oslo 16. januar 2013

Presentasjon av boken:

Hva skjer?

to besteforeldre på klimareise i Norge

Hvilket tårn er bærer av håpet?

Når jeg nå sitter med Bente Bakkes og Svein Skotheims klimabok i hendene, er det en refleksjon jeg innledningsvis må få dele med dere. Forsiden minner umiskjennelig om Theodor Kittelsens «Soria Moria». Men det er ikke noe slott gutten ser i det fjerne. Det er lyset fra flammetårnet på Melkøya og det er lyset fra Lindesnes fyr.

Mange av oss har latt seg fengsle av TV-serien: «Hvem tror du at du er?» Jeg har faktisk en oldemor som kom fra Lindesnes. Midt på 1800-tallet kunne hun se hvordan lyset fra fyret kom mennesker til hjelp, når de i all slags vær var i ferd med å runde det sørligste punkt på Norges fastland. Alle fyrene langs vår værharde kyst er entydige tegn: De er håpets tegn i livets tjeneste.

Bærer lyset fra flammetårnet på Melkøya også håpet i seg? I hvert fall tilsynelatende. Men flammetårnet er i høyeste grad et tvetydig tegn. Det står som representant for en kultur som ensidig ser naturen i et råvareperspektiv. I lyset fra flammetårnet styrer vi mot en fremtid hvor naturen kan komme til å reise seg mot menneskeheten i historiens største slaveopprør.

Presentasjon

Det var min innledende refleksjon.

Nå er det på høy tid å gratulere Bente med boken og takke henne og Svein for boken!

De har gitt oss en annerledes klimabok:

To besteforeldres klimareise Norge på langs er bokens røde tråd.

Den er skrevet i glede over alt som er bra. Det betyr ikke at oppgittheten - og noen ganger også raseriet er fraværende. Men hovedstrengen som Bente og Svein anslår er altså en dur-streng og ikke en moll-streng.

«Hva skjer» er annerledes også på en annen måte: Den er rik på fakta om klimasaken, men disse fakta er anrettet på en måte som gjør at ingen behøver å gå seg vill. Og de presenteres ofte i forbindelse med alle de engasjerte menneskene som forfatterne har møtt på sin reise Norge på langs.

«Hva skjer?» er en bok som både handler om hva som skjer og hva som ikke skjer. Vi møter steder i landet vårt hvor man er kommet godt i gang med utslippskutt. Men flere steder er det som skjer at svært lite skjer. Som forfatterne selv reflekterer: «Jo feigere politikere og næringslivsledere, jo flere visjoner og «helhetlige løsninger». Underforstått: Jo mindre skjer. På den andre siden: Jo modigere de er – og jo mer alvor de mener – jo flere tall med tidsfrister og tilhørende budsjetter lager de. Og jo mer skjer.

Det er dette motet som ser ut til å være større i noen av våre byer enn andre. Men ikke bare motet. Også brede politiske allianser om lokale klimavennlige løsninger. Slik sett er det to byer som særlig løftes frem som positive eksempler: Arendal og Trondheim. Jeg vil også peke på de positive signaler som forfatterne har mottatt fra samtaler med KS. Mye tyder på at kommune-Norge kan komme til å stå for en langt større prosentvis andel av det innenlandske utslippskuttet enn vi hittil har regnet med.

En gjennomgangsrefreng fra klimaengasjerte mennesker som Bente og Svein møtte underveis er at det er for få sterke grønne stemmer i samfunnsdebatten. Vi trenger flere stemmer, sterke stemmer og en langt større bredde av stemmer i klimadebatten. Og vi trenger ikke minst nye stemmer! Her vil Besteforeldreaksjonen kunne spille en viktig rolle.

Jeg håper og tror Bente og Sveins bok vil kunne bidra til å mobilisere flere tydelige grønne stemmer i samfunnsdebatten. Og det er viktig at denne mobilisering skjer nå, i forkant av Stortingsvalget 2013. Slik sett er dette en bok som kommer i rette tid.

Klimavalg 2013

Blar du gjennom «Hva skjer», så ser du at overraskende mange kirker er avbildet. Jeg går ut fra at dette er ment som noe mer enn dekor. Jeg går ut fra at det er ment som et signal om hvilke forventninger forfatterne har til kirken og til kirken som samarbeidspartner. Fra kirkens side vil jeg gjerne si: Jeg er glad for at kirken blir møtt med slike forventninger og for kirken er det viktig å bli betraktet som en samarbeidspartner. Klimasaken er de brede alliansers sak, på samme måte som Besteforeldreaksjonen er de brede alliansers aksjon.

Et konkret uttrykk for dette er samarbeidet omkring kampanjen «Klimavalg 2013», startet av Besteforeldreaksjonen. Kirkemøtet 2012 gav enstemmig uttrykk for at Den norske kirke skal være en aktiv deltaker i arbeidet omkring «Klimavalg 2013. Henvendt til regjeringen, Stortinget og de politiske partier uttrykte KM bl.a.: «KM mener at Norge har de beste forutsetninger for en offensiv satsing på fornybar energi og bærekraftig samfunnsplanlegging.»

La meg vende tilbake til «Klimavalg 2013». Det er en sak som ikke bare engasjerer Den norske kirke, men ca. 15 ulike kirkesamfunn og kristne organisasjoner. Viktige samarbeidspartnere her er Norges Kristne Råd og Kirkens Nødhjelp.

Kampanjen vil utfordre til handling for å lukke det veldige gapet mellom de klimatiltakene som er nødvendige og de som faktisk blir iverksatt. Men det handler ikke bare om praktisk handling. Det handler om å løfte frem grunnleggende verdier som slike handlinger må være tuftet på. Det handler om respekt for menneskeverdet, om rettferdig fordeling, om naturens egenverdi og om den grunnleggende forståelsen av forholdet mellom menneske og natur, ja menneskets plass i Guds skaperverk.

Livet som et relasjonelt prosjekt

La meg utdype dette siste. Alt liv er liv i avhengighet. Forståelsen av livet som et relasjonelt

prosjekt har opp til vår egen tid vært en del av menneskehetens kollektive bevissthet. Vi er avhengige av våre omgivelser. Den spanske dikteren og filosofen y Gasset sier det slik: *Jeg er jeg og mine omgivelser. Reddes ikke mine omgivelser, reddes heller ikke jeg.*

Vi gjenfinner denne virkelighetsforståelse fremdeles i urbefolkningenes kultur og livsfølelse. Jeg leste et innlegg i Klassekampen for et par dager siden som henviste til en amerikansk indianerstamme som skal ha hatt et politisk råd av vise personer som kom sammen regelmessig og bare hadde én oppgave: Å stoppe alle vedtak i stammens ledelse som kunne ramme syvende generasjon. Spesielt sørget de for å ta vare på naturgrunnlaget. Hvem taler for den syvende generasjon i Norge – om ikke Besteforeldreaksjonen for en ansvarlig klimapolitikk. I forlengelse av dette: Burde vi ikke få et eget framtidombud i landet vårt?

Det modne menneske

La meg så dele en visjon med dere som jeg har fra en av mine økologiske helter, den tidligere svenske biskopen Martin Lönnebo. Han har følgende visjon: *Det modne menneskes vekst er vårt årtusens viktigste prosjekt!* Videre sier han:

Mennesket dør av brød alene, det er ved sin art bærer av ansvar og verdier, et Åndelig menneske i ferd med å bli til, et Homo spiritus in spe. Det kalles slik fordi det er forvalter av det mest unike og verdifulle hos mennesket: bevissthet, viten, godhet, ansvar, ydmykhet, rettskaffenhet, ærlighet, empati, humor, hellighet.

Men det modne menneskets vekst kommer ikke av seg selv. Er vi som mennesker i ferd med å utvikle oss til en Homo økonomikus eller en Homo animalus, spør Lönnebo, og fortsetter: *Slike rendyrkede artsfrender trenger ingen samvittighet, og da finnes det ikke mye håp lenger, jorden og alle svake kommer til å plyndres. Hvorfor skal alle andre skapninger være nødt til å bli plaget av evolusjonens verste rovdyr, mennesket som ikke er menneskelig?* Og så ender han altså opp med den tesen jeg allerede har sitert: *Det modne menneskes vekst er dette årtusens viktigste prosjekt. Og det bør være et mål for menneskehetens forenede krefter.*

Hvorfor er menneskets modenhet – og menneskehetens modenhet – så grunnleggende? Fordi makt – ansvar og modenhet hører sammen. Hvis menneskets makt blir ti ganger større, så blir også ansvaret det. Hvis ansvaret blir ti ganger større, må mennesket bli ti ganger mer modent for å være verdig det ansvar det har fått å bære. De teknologiske muligheter mennesket i dag besitter, innebærer en maktposisjon av hittil ukjent omfang i forhold til naturen og til alt liv. Det er denne makt ansvaret og modenheten må balansere. Her er vi ved kjernen av klimaproblemet som etisk utfordring.

Forsoning

La meg forsøke å utdype dette ytterligere, ved å bringe inn begrepet forsoning. Med de maktmidler mennesket i dag besitter, har vi som aldri tidligere i menneskehetens historie, muligheter til å leve uforsonlige liv. Men er det noe menneskets forhold til naturen i dag må handle om, så er det et liv i forsoning.

Med begrepet forsoning kommer vi egentlig til sentrum av hva kristendom handler om. Paulus skriver slik om forsoning i et av sine brev: *Ved Kristus ville Gud forsone alt med seg selv, det som er på jorden, og det som er i himmelen, da han skapte fred ved hans blod på korset.* (Kol 1,19). Gud ville altså forsone *alt* med seg selv. *Alt* – intet mindre. Det betyr at både menneske og natur hører med i Kristi forsoningsgjerning. Vår uforsonlige omgang med skaperverket rører altså ved selve grunnlaget for kristen tro. Ja, i den ortodokse tradisjon kan det hete: «Å ødelegge naturen, er det samme som å korsfeste Kristus på nytt.»

Med utgangspunkt i forsoningstanken, blir det kirkens kall å være en forsoningsbevegelse i vår tid. Her finner vi kanskje den dypeste begrunnelse for kirkens engasjement i klimakampen.